

0	2	4	6	8	10	15	20	30	40	45	50	55	60	70	80	85	90	92	94	96	98	99	100
---	---	---	---	---	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	-----

LUONTO JA YMPÄRISTÖ

Järvitaimen vaihtuu kirjoloheen Lapissa

Järvitaimenen istuttaminen hiippuu Lapissa. Syynä ovat taimenen uudet alamitat, jotka käytännössä estävät laillisen pyynnin monissa vesistöissä.

KEMIJÄRVI

Lappilaiset osakaskunnat pohjivat järvitaimenistutuksista luopumista. Taimenen alamitan noston myötä lailliseen saaliiseen ei käytännössä jää mahdollisuuksia monessakaan vesistöissä.

"Kalastus keskittyy lähinnä Inarinjärvelle, Porttipahdan tekoaltaalle ja Kitkalle", Lapin Kalatalouskeskuksen toiminnanjohtaja **Eero Liekonen** Kemi-järveltä arvioi.

Järvitaimenen alamitta on 60 senttimetriä 67. leveyspiirin eteläpuolisissa vesissä ja 50 senttimetriä sen pohjoispuolella.

"Näin suurta taimenta ei monikaan kalamies saa pyydykseen koko elinaikanaan", Liekonen huomauttaa.

"60 senttimetrin alamitta on ehdottomasti liian suuri. Myös 50 senttimetrin alamitta on säännöstelyvesissä niin suuri, että kompensatioiksi tarkoitettujen velvoiteistutukset eivät tuota tulosta", Sodankylän kalastusalueen ja Lapin Vapaa-ajankalastajien puheenjohtaja **Jorma Kaaretkoski** sanoo.

67. leveyspiiri halkaisee Lapin itä-länsisuunnassa noin 50 kilometriä napapiirin pohjoispuolelta.

Epävarmuutta kalanviljelyssä

Ketolan kalanviljelylaitoksen tiloissa Kemijärvellä toimiva Lapin Villitaimen -osuuskunta ennakoii uusien alamittojen aiheuttamia kysynnän muutoksia.

Kysymysmerkki on, kuinka taimenenpoikasia ostavat yhteisöt suhtautuvat uuteen alamittaan. Osakaskunnilla on mahdollisuus vaihtaa kalalajia tarvittaessa.

"Mikäli kirjolohelle on kysyntää, otamme ne tuotantoon", osuuskunnan puheenjohtaja **Risto Junttila** sanoo.

Valmisteilla olevan kalastusasetuksen mukaan taimenistutukselta tulisi poistaa rasvaevät vuodesta 2017 lähtien alkuperän varmistamiseksi. Eväleikkaukset lisäävät viljelyn kustannuksia ja heikentävät kannattavuutta.

Rasvaevälliset taimenet on tarkoitettu rauhoittaa kokonaan

2019 lähtien. Järvitaimenen luokiteltu erittäin uhanalaiseksi.

Kalanpoikasia velvoitteisiin

Kemijärvellä kasvatetaan Yli-Kemin ja Juutuanjoen kantaa olevaa taimenta, jotka ovat geneettisesti sopeutuneet paikallisiin olosuhteisiin. Mäti on peräisin Taivalkoskelta ja Inarista.

Villitaimenella ei ole omaa emokastoa. Niiden ylläpito edellyttäisi geneettisen pohjan säilyttämistä riittävän laajana.

"Valtion kalanviljelyn alarajo on vakava uhka paikallisten taimenkantojen hoidolle", Liekonen toteaa.

Yli puolet Villitaimenen toiminnasta liittyy vesivoimayhtiöiden kalastonhoitovelvoitteiden täyttämiseen. Valikoimissa on taimenpoikasten lisäksi siikaa ja harjusta.

Kirjolohta taimenen tilalle

Taimenesta tulee jatkossa puutetta, jos kasvatuksen riskit yhä lisääntyvät. Taimen on ollut riskipitoisen aiemmin. Viljelyssä luovutaan nelivuotiaista istukkaista ja siirrytään nuorempiin ikäluokkiin sekä joki-istukkaisiin.

Korkeiden alamittojen takia taimenet korvataan monissa lappilaisissa osakaskunnissa pyyntikokoisella kirjolohella, joka ei lisääny luonnossa.

"Meilläkin on edessä kalalajin vaihto", **Jorma Kaaretkoski** vahvistaa.

Kasvatettujen näkökumasta kirjolohi on helpompi, kannattavampi ja nopeakasvuisempi kuin taimen, jossa pääoma seiso vuosia. Lisäksi hinta on vakaa voimakkaan kysynnän takia.

Valvonta on vaikeaa

Luontaisesti syntyneen järvitaimenen täysrauhoituksen jälkeä laillisen pyynnin kohteena olisivat pelkästään rasvaeväleikatut, kalanviljelylaitoksissa kasvatetut yksilöt. Alamitta olisi 50 senttimetriä koko maassa.

Liekonen epäilee säännösten toimivuutta etenkin Lapissa, koska valvonta on haastavaa. Kalastus on Lapin selkosilla ollut omaan tarpeeseen pyytämistä.

Valtaosa taimensaaliista saadaan verkoilla. Niihin uineet kalat, jotka eivät sovi uusiin säännöksiin, pitää päästää takaisin veteen. Tuskin monikaan käytännössä näin toimii. Verkkokalastajien määrä ehtyy, mikä voi auttaa taimenen elpymistä.

Liekosen mukaan pääsyyntä järvitaimenen kehnoon tilaan ovat tuhoutuneet elinympäristöt, ei niinkään kalastaminen.

KARI LINDHOLM

Sodankylän kalastusalue istuttaa taimenpoikasia Kitisenjokeen vielä tänä kesänä. Jatkossa taimen vaihtuu kirjoloheen, sillä uudet alamitat estävät taimenen kalastuksen. Veneessä Jyrki Harju Petkulan osakaskunnasta.

Ketolan kalanviljelylaitoksessa käytettävä mäti on peräisin pohjoisen kasvattamoilta.

Kalankasvattajille on luvassa epävarmoja aikoja, koska monet osakaskunnat luopuvat taimenistutuksista. Kuvassa taimenenpoikasia tarkastavat Lapin Villitaimen -osuuskunnan puheenjohtaja Risto Junttila (oik.) ja laitostemestari Jouko Tuulaniemi.

Patoaltaissa alamitta on turha

Lapissa järvitaimenistutukset ovat useimmiten vesivoiman kalataloudelle aiheuttamien haittojen kompensatiota. Kemijoen vesistön patoaltaisiin on istutettu taimenta velvoiteistutuksina jo vuosikymmeniä.

Vaelluskalojen nousu Kemijokeen katkesi Kemijokisuulle rakennettuun Isohaaran voimalapatoon vuonna 1948.

"Valjastetut vedet eivät ole mitään vaelluskalavesiä. Näissä kala siirtyy ainoastaan alavirtaan, turbiiniin läpi kohti merta", toteaa Lapin Vapaa-ajan kalastajien ja Sodankylän kalastusalueen puheenjohtaja **Jorma Kaaretkoski**.

Sodankylän kalastusalue on istuttanut taimenenpoikasia Kitisen patoaltaisiin noin 40 senttimetrin mitassa. Istutuksilla saatu taimenresurssi valuu hukkaan korotetun alamitan takia. Velvoiteistutukset on tarkoitettu kalastettaviksi eikä suojeltaviksi. Ne eivät lisääny patoaltaissa.

Pohjoisen oloissa taimenen kasvu 40 senttimetrin mittaisesta nelivuotiaasta istukkaasta 50 senttimetrin pyyntikokoon kestää neljästä kuuteen vuotta. Puolimetrisen taimen painaa kolmisen kiloa.

Vuonna 2014 ja sen jälkeen istutettua rasvaevälliset velvoite taimenet muuttuvat käytännössä rauhoitetuiksi vuonna 2019, mikäli kalastusasetusluonnos astuu voimaan sellaisenaan uuden kalastuslain myötä ensi vuoden alussa. Istutukset eivät ehdi kasvaa pyyntikokoiseksi asetuksen siirtymäaikana.

Kaaretkoski huomauttaa, ettei kalastusasetuksella voida kumota Korkeimman hallinto-oikeuden vuonna 1982 tekemiä päätöksiä voimayhtiöille asetetuista velvoiteistutuksista.

KARI LINDHOLM

JÄRVITAIMEN

Alamitta 50 tai 60 senttiä

67. leveyspiirin eteläpuolella taimenen alamitta on 60 senttimetriä ja sen pohjoispuolella 50 senttimetriä. Alamitat astuivat voimaan 1.1.2014. **Alamittoja tulkitaan** jatkossa rasvaevän ja sen puuttumisen perusteella. Rasvaeväleikkaukset aloitetaan vuonna 2017. **Rasvaevällisen** järvitaimenen

alamitaksi kaavaillaan väliaikaisesti 60 senttimetriä 67. leveyspiirin eteläpuolella. **Pohjoisessa rasvaevällisen** järvitaimenen alamitta säilyisi väliaikaisesti 50 senttimetrissä. **Siirtymäkauden jälkeen** rasvaevälliset järvitaimenet rauhoitettaisiin vuonna 2019. Kalastus kohdistuisi pelkästään rasvaeväleikkattuihin taimeniin.

Ministeriö on rahoittanut hankkeita, joilla on kehitetty hylkeenkestäviä kalapyydyksiä, mutta keinot estää rannikon verkkokalastuksen hyljevahinkoja ovat kuitenkin rajalliset.

Ministeriö helpottaisi hyljejahtia

Maa- ja metsätalousministeriö esittää itämerennorpalle sadan yksilön metsästyskiintiötä. Harmaahylkeen eli hallin kiintiö pysyy edellisvuoden tasolla hieman yli tuhannessa.

Metsästyksellä on tarkoitus ehkäistä kalankasvatukselle aiheuttavia yli miljoonan euron hyljevahinkoja. Vuonna 2013 ammattikalastajista joka kolmas ilmoitti kärsineensä hylkeiden aiheuttamista saalismenetyksistä, ja vahingoitetun saaliin arvo olisi markkinoilla ollut yli 450 000 euroa.

Itämerennorppien kanta on 1980-luvun lopulta lähtien kasvanut vakaasti arviolta yli 20 000:een. Viime vuosina itämerennorppaa on saanut metsästä ainoastaan vahinkoperusteisin poikkeusluvvin, ja kiintiö on ollut 30 yksilöä. Byrokraattiseksi osoittautunutta

lupaprosessia halutaan nyt kaventaa. Metsästys on tarkoitettu sallia pyyntiluvvin Perämeren-Merenkurkun alueella.

Harmaahylkeiden määrä on kasvanut 2000-luvulla jopa yli 50 000:een. Hallien metsästys sallitaan ilman erillistä pyyntilupaa kaikkien mereen rajoittuvien maakuntien alueilla. Enimmäismäärät ovat samat kuin edellisenä vuonna: Perämeren-Merenkurkun alueella noin 680, Lounais-Suomen kannanhoitoalueella hieman yli 270 ja Suomenlahden kannanhoitoalueella noin 90 hallia.

Metsästäjällä on velvollisuus ilmoittaa saaliiksi saaduista hallista Suomen riistakeskukselle. Ministeriön kiintiöesitys on parhaillaan lausuntokierroksella, ja asetukset on tarkoitus saada voimaan elokuun alusta.

RIITTA RYNNÄNEN

Lude haisee pahalle puolustautuakseen

Nivelkärsäisiin kuuluvat luteet muistuttavat kovakuoriaisia, mutta niiden peitinsiivet ovat pehmeämmät ja monikuvioisemmat.

Marjaluteet osaavat tuottaa pahanmakuista nestettä ja äitellä hajua, joka on useimmille marjastajille tuttu elämys. Marjaluteet voivat myös kameleontin tavoin vaihtaa väriään: syksyllä ne ovat ruskeita, keväällä vihreitä. Suomesta tunnetaan noin 500 ludelajia, joista osa on petoja.

Luteet imevät kasvinesteitä, ne erityisesti peltö- ja marjalude voivat aiheuttaa viljelytuhoja.

Joukkoon kuuluvat myös nisäkkäissä loisivat lutikat, joita Suomessa on tavattu kolmea lajia.

Vaillinainen muodonvaihdos

Tuella on vaillinainen muodonvaihdos, jossa varsinaista kotelovaihetta ei ole. Toukat luovat nahkansa viidesti, ja otukset saavat siivet vasta aikuisena. Luteiden pää on kolmiomainen, ja sen sivuilta lähtevät jaokkeiset tuntosarvet. Pään alapuolella on imukärsä, joka on leposäennessä suuntautunut taaksepäin.

Etellä- ja Keski-Suomessa tavattavan kupariluteen väritys vaihtelee yksilöittäin, mutta useimmiten se on kellertävänruskea. Tuntosarvet ovat lähes mustat, ja etuselän takakulmissa on tummaa läiskä. Kuparilude elää niityillä ja joutomailla, joilla se syö ruohovartisia kasveja.

Reilun sentin mittainen lehvälude elää lehtipuuvaltaisissa ympäristöissä, kuten lehdöissä ja puutarhoissa.

Lehväluteen ravintokasveja

Kirjokuntaludetta tavataan usein muurahaipesistä ja niiden läheisyydestä.

ovat koivut ja lepät. Se imee ravintonsa norkoista. Suomessa laji on hyvin yleinen, ja sitä tavataan Lapissa asti.

Kirjokuntalude viihtyy havumetsissä

Ruskean- ja mustankirjavaa kirjokuntaludetta tavataan koko maassa. Sen jalat ovat lähes karvattomat, mistä lajin ja sen

nymfit tunnistaa. Kirjokuntalude viihtyy havumetsissä mutta myös kuivilla niityillä. Kirjokuntaludetta on löydetty paljon muurahaipesistä, joissa sen arvellaan hyötyvän muurahaisten kokoamista kasvien siemenistä.

Typpyluteisiin kuuluva piikkilude on sen sijaan peto. Aivan pienenä laji elää kasvinesteillä

mutta alkaa pian saalistaa lehtikuoriaisten ja perhosten toukkia. Piikkilude työntää terävän imukärsänsä saalistoukkaansa ja imee sen kuiviin kuin pillimehun. Piikkilude talvehtii munana tai aivan pienenä toukkana.

Pyjamalude varoittaa lintuja

Pyjamaludeella on selässään

kauniit punamustat pystyraidat, jotka muistuttavat pyjaman juovia. Lajia tavataan lämpimillä niityillä auringonpaisteessa.

Suomessa pyjamalude on uusi tulokas. Laji havaittiin ensimmäisen kerran vuonna 2006, ja se asettunee maahamme pysyvästi. Pyjamalude tarvitsee eläkkeeseen sarjakukkaiskasveja. Otus paistattaa mielellään päivää

Kupariluteen väri vaihtelee yksilöittäin.

Pyjamaluteen nimi juontaa yöpukumaisesta ulkoasusta.

Lehvälude syö lepän ja koivun norkkoja.

siankärsämön, koiranputken ja vuoheputken kukinnossa.

Pyjamaluteen väritys näyttää nätiltä ihmishilmään, mutta sen todellinen tarkoitus on varoittaa lintuja, ettei otus kelpaa ateriksi.

TUOMO KOMULAINEN

Teemu Rintala & Veikko Rinne: Suomen luteet (2011) Åke Sandhall: Otäökä (2003)